

ALTERNATIEF SELECTIEADVIES ADC RAPPORTEN 570 EN 1967

Holl, J. & J. Huizer, 2009. Vijf locaties in Gameren, Bruchem en Nederhemert (gem. Zaltbommel), Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en deels karterend booronderzoek. ADC Rapport 1967, Amersfoort.

De Rijk, P., 2006. Bruchem, gemeente Zaltbommel, Krangstraat 5. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen. ADC Rapport 570, Amersfoort.

Inleiding

In opdracht van Woningstichting de Vijf Gemeenten heeft ADC ArcheoProjecten in 2009 een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor vijf locaties in Bruchem, Gameren en Nederhemert (gemeente Zaltbommel). In de plangebieden zal woningbouw plaatsvinden. In Februari 2011 heeft Waalwaardwonen, als huidig initiatiefnemer voor de genoemde ontwikkeling, Crevasse Advies gevraagd om het conceptrapport te beoordelen. Datzelfde verzoek is gedaan voor het ADC onderzoek aan de Krangstraat dat in 2006 is uitgevoerd (De Rijk, 2006).

Kernvraag is daarbij of de beschreven onderzoeksresultaten het geadviseerde vervolgonderzoek rechtvaardigen. Juist het ontbreken van inhoudelijke normen en interventiewaarden maakt dat er verschillend kan worden gedacht over resultaten, interpretaties en adviezen ten aanzien van de bouwconditie archeologie. Het betreft de locaties:

1. Hendrikstraat te Gameren;
2. Schoolstraat te Gameren;
3. Groenestraat te Bruchem;
4. Dorpsstraat te Bruchem;
5. Krangstraat te Bruchem;
6. Kapelstraat te Nederhemert.

Naar later bleek heeft ADC al in een eerdere fase (toen opdrachtgever nog de Woningstichting de Vijf Gemeenten was), het rapport 1967 definitief gemaakt en is het rapport reeds door het bevoegde gezag goedgekeurd. Crevasse Advies heeft vervolgens gekeken in hoeverre de opmerkingen op het concept nog van kracht waren. De definitieve versie bleek namelijk op een aantal punten gewijzigd, vermoedelijk op grond van opmerkingen door het bevoegde gezag.

Onderhavig document is primair voor het bevoegde gezag inzake archeologie bedoeld.

Beoordeling en zienswijze algemeen

Concept en definitieve rapporten zijn door Crevasse Advies beoordeeld op logische consistentie. Wat zijn de uitgangspunten van het onderzoek? Wordt er getoetst wat er moet worden getoetst? Vloeien de conclusies en aanbevelingen logisch voort uit wat wordt geconstateerd?

Naar overtuiging van Crevasse Advies zijn er voldoende argumenten om door ADC gegeven advies bij te stellen. Het gaat dan om (1) verdwenen of niet ontwikkelde vegetatiehorizonten en daarmee eventuele vondstniveaus, (2) subrecente verstoringen, (3) relatief diepe liggende oeverafzettingen in relatie tot verstoringsdiepte en funderingswijze, (4) de lage verwachting op IKAW en naar alle waarschijnlijkheid gemeentelijke kaart, doelstellingen van de AMZ in relatie tot het proportionaliteitsbeginsel.

Crevasse Advies wijst op een tekortkoming, die opgang doet voor alle beschreven locaties. In de paragrafen betreffende de interpretaties van de gegevens wordt m.i. onterecht te snel een vertaling gemaakt van sedimentkarakteristieken naar de stratigrafie en daarmee leeftijd van de door de Utrechtse school onderscheiden stroomgordels. Ik mis een vertaling van deze karakteristieken naar proces en afzettingssmilieu. Wat is het (sedimentaire?) argument om b.v. in de eerste alinea van 3.3 op pagina 20 (Rapport 1967) direct te constateren dat de Brakelse oeverafzettingen niet en de Gamerense wel zijn aangetroffen? Is dat op basis van hoogteligging (stratigrafie), korrelgrootte, verhang, kalkrijkdom? Hoe herkende men oeverafzettingen en hoe beddingafzettingen? Wat zijn de kenmerken hiervan? Hoe constateerde men dat de beddingafzettingen de oeverafzettingen erodeerde? Daarnaast mis ik het een en ander aan referenties, b.v. bij 'Van de late IJzertijd en Romeinse Tijd is bekend dat (...)', op pagina 14. De ogenschijnlijk rappe vertaling van sediment naar stroomgordel en daarmee archeologische verwachting mist een paar stappen met als risico dat verkeerde of te stellige conclusies worden getrokken.

Idealiter (en gebruikelijk in de aardwetenschappen) wordt de volgende lijn van redenering gevolgd:

1. Wat neem je waar aan sedimentkarakteristieken en bodems?
2. Wat betekent dit in termen van proces dus afzetting- en erosiemilieu?
3. Welke eenheden lithogenetische (of landschappelijke fluviatiele eenheden) heb je?
4. Hoe ontwikkelen zich die? Wat is je lokale stratigrafie?
5. Hoe verhoudt de lokale stratigrafie zich tot hetgeen er bekend is (Bureauonderzoek en b.v. Berendsen en Stouthamer, 2001)?
6. Wat betekent dat in termen van genese en tijd: je reconstructie?
7. Wat betekent dat in termen van archeologische verwachting?

Met dit in het achterhoofd zijn naar oordeel van Crevasse Advies voor een aantal aspecten alternatieve interpretaties en zienswijzen en daarmee adviezen mogelijk. Deze worden hieronder per plangebied gepresenteerd.

Locatie 1 – Gameren, Hendrikstraat

De auteurs van het ADC adviseren op basis van hun onderzoek vrijgeven van het beboorde gebied en voor de rest van het plangebied (4.1 ha) het uitvoeren van een inventariserend booronderzoek.

Crevasse Advies is van mening dat vrijgave van het onderzochte gebied een terechte aanbeveling is. Het vrijgeven van een niet onderzocht gebied op voorhand is risicovol en ongebruikelijk, als het inderdaad nog niet is onderzocht en de verwachting middelhoog tot hoog is. Echter, er is een aanzienlijke overlap tussen het onderhavige onderzoek en dat beschreven in ADC Rapport 580 (Van Zijverden, 2006), waarbij het advies van laatstgenoemd onderzoeksrapport luidde het vrijgeven van

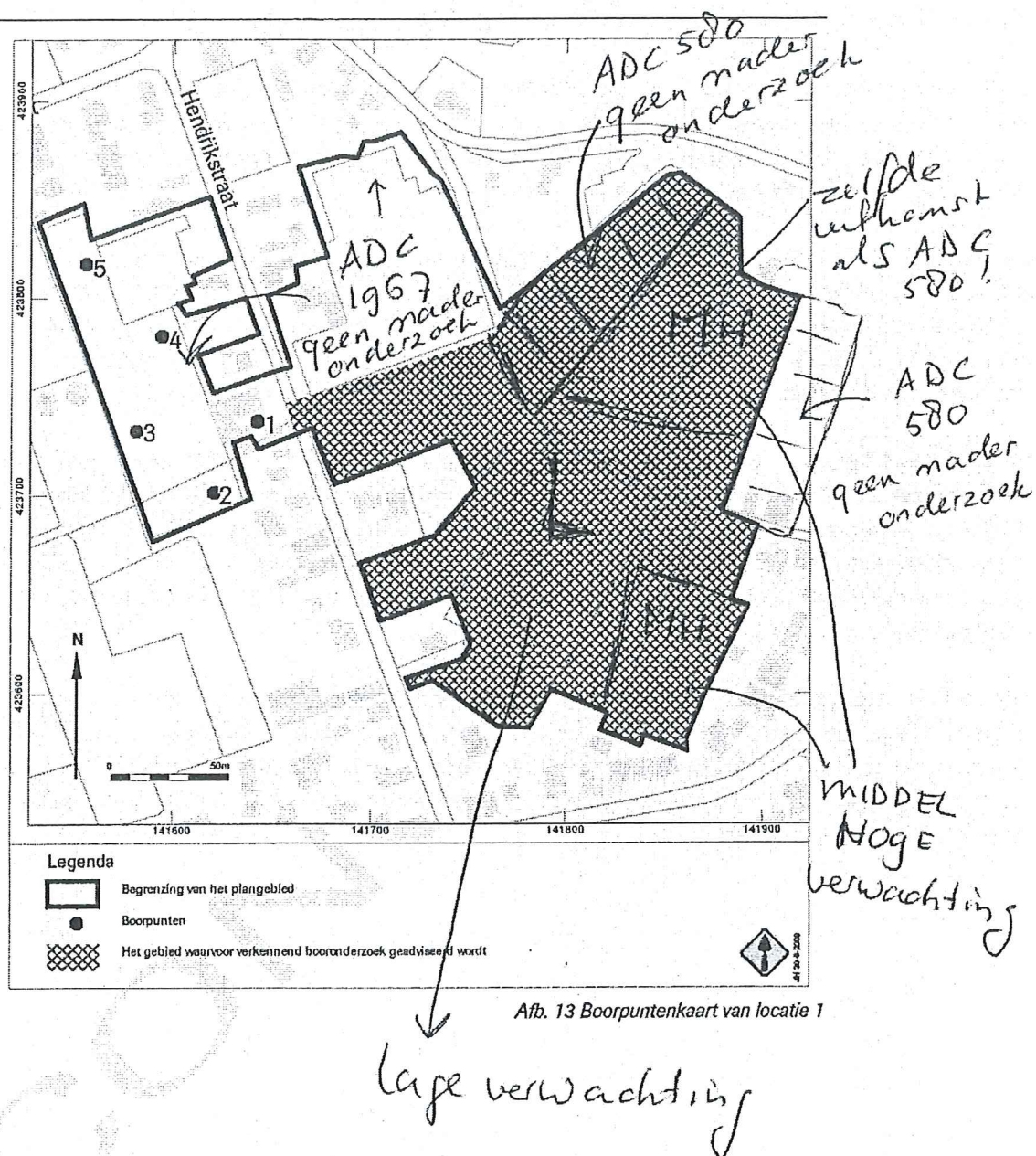
het terrein van nader onderzoek. De overlap betreft de percelen direct aan de oostzijde van het onderzochte plangebiedsdeel en het meest noordoostelijke perceel (zie figuur 1).

Daarbij omvatte het ADC onderzoek uit 2006, beschreven in ADC Rapport 580, ook een aan de zuidoost zijde van het onderhavig plangebied grenzend perceel. Ergo, met name voor het noordelijke deel van het totale plangebied ligt vrijgave voor de hand, mede gezien onderzoek van het ARC direct westelijk hiervan aan de Burgerstraat (Wullink, 2007).

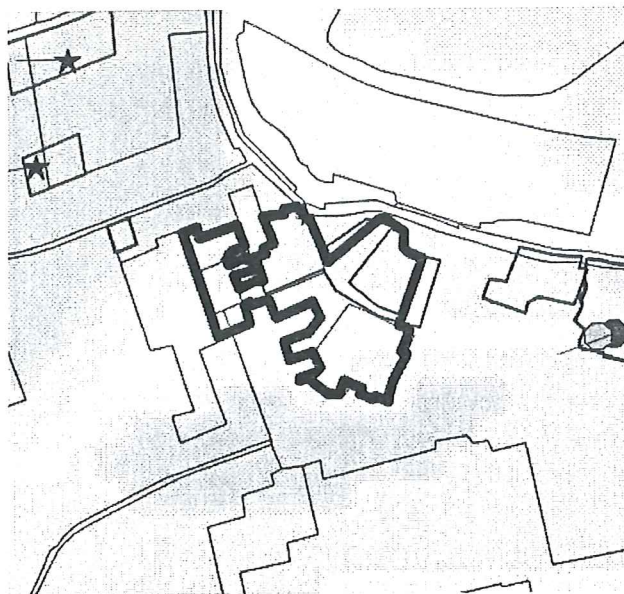
Hoe aannemelijk is het dat de bevindingen van de drie genoemde onderzoeken kunnen worden geprojecteerd op het nog niet onderzochte gebiedsdeel? Landschappelijk, qua verstoringen en het afwezig zijn van archeologische indicatoren? Wijkt de archeologische verwachting (zie de IKAW, figuur 2) van het nog te beboren gebied af van de archeologische verwachting van het reeds onderzochte gebied? Moet je de verwachting eigenlijk niet naar beneden bijstellen?

Het plangebied heeft voor een aanmerkelijk deel een lage archeologische verwachting op de IKAW getuige afbeelding 10 op pagina 50. Inmiddels heeft de gemeente Zaltbommel archeologiebeleid ontwikkeld. Indien nog niet vastgesteld zal met onderzoek daar uiteraard wel op geanticipeerd moeten worden. Naar verwachting zal voor de categorie gebieden met een lage archeologische verwachting de gemeente Zaltbommel geen voorschriften geven. M.a.w. hier vindt de gemeente onderzoek (naar verwachting!) niet noodzakelijk.

In de veronderstelling dat de gemeentelijke kaart niet (zeer) zal afwijken van de IKAW en de gemeente slechts aan een middelhoge en hoge verwachting onderzoek voorschrijft, is vrijgave van onderzoek een realistische optie. Er blijven (figuur 1) twee terreindelen over met een middelhoge verwachting (conform IKAW) waarvoor gezien de resultaten van ADC en ARC onderzoek een lage verwachting voor de hand ligt.

Figuur 1. Schets van onderzoeksgebieden geprojecteerd op IKAW (ADC Rapport 1967, figuur 13)

Figuur 2. Ligging plangebied 1 geprojecteerd op IKAW. In geel de lage verwachting (ADC Rapport 1967, figuur 10).

Locatie 2 – Gameren, Schoolstraat

De aanbeveling van het ADC voor dit plangebied luidt: proefsleuven voor het gehele plangebied. Voor de redenering die leidt tot het advies/de aanbeveling geldt hetgeen Crevasse Advies aangeeft met betrekking tot de eerste locatie. De aanbeveling van het ADC vloeit naar de mening van Crevasse Advies niet logisch voort uit de bevindingen in het rapport.

Allereerst, pagina 20: hoe kan het grote hoogteverschil in de top van de beddingafzettingen worden verklaard van 65 a 90 cm - MV bij boringen 1 tot en met 4 en 180 cm – MV bij boring 5? Wat gebeurt daar op zo'n korte afstand? Op pagina 20 (3.3) wordt gesproken over (...) *zullen de oeverafzettingen (...) een groot deel (...). In eventuele afzettingen (...)*. De woorden 'groot' (hoe groot?), 'zullen' en 'eventuele' suggereren een grote mate van onzekerheid. Wat laten je boringen zien, je sedimenten? Op welke diepte verwacht men de VIJT en MIJT vondsten? Is het dan realistisch te suggereren dat je nog wel nederzettingssporen kunt verwachten. Het gaat hier om ook nog eens om beddingafzettingen en geen oeverafzettingen. Beddingafzettingen liggen doorgaans bij het inactief raken van een systeem (en dus bewoonbaar) niet aan het oppervlak... Dit in tegenstelling tot de oevers.

Ergo, de aanbeveling om voor dit plangebied een proefsleuven onderzoek uit te voeren is gebaseerd op de verwachting van het aantreffen van nederzettingssporen uit de Vroege- en Midden-IJzertijd. Deze verwachting (zie hierboven) is evenwel niet onderbouwd in het rapport. Bovendien, naar overtuiging van Crevasse Advies is het niet de bedoeling van het AMZ proces om op zoek te gaan naar vindplaatsen als we al vermoeden dat we slechts diepere sporen kunnen aantreffen. Levert dat nog ooit behoudenswaardige archeologie op en staat de maatschappelijke inspanning in verhouding tot de verwachte kenniswinst? Is het proportioneel?

Daarbij staan er in het plangebied kassen waarvan de aanlegdiepte, zeker bij de bouw van de bedrijfsruimtes veelal 1 meter zal zijn geweest. De kans is groot dat hierbij eventueel aanwezige waarden verloren zijn gegaan of beschadigd zijn geraakt.

Crevasse Advies verzoekt het bevoegde gezag dan ook om het selectieadvies van ADC niet over te nemen en het terrein archeologisch 'vrij' te geven.

Locatie 3 – Bruchem, Groenestraat

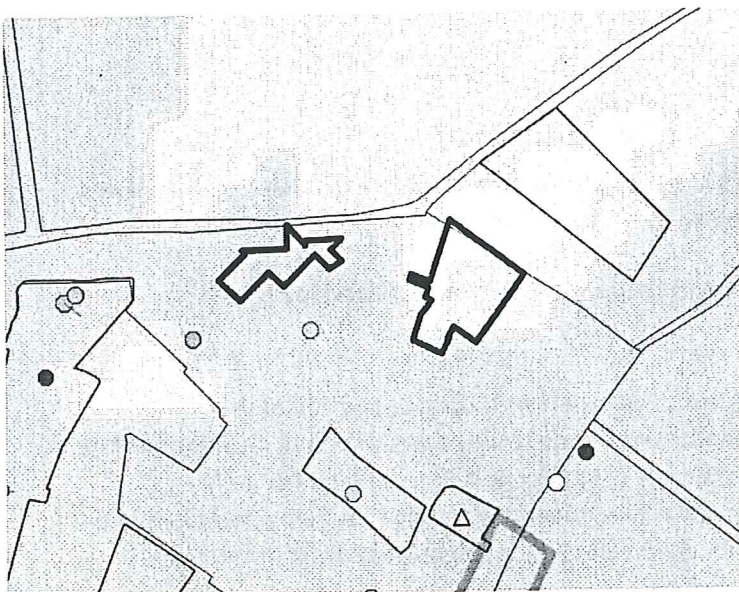
Voor locatie 3 (niet onderzocht vanwege het nog niet in eigendom zijn) adviseert ADC op pagina 26 een verkennend onderzoek op basis van resultaten van het onderzoek in Gameren en de kennis dat de Bruchemse plangebieden op en nabij dezelfde stroomgordels liggen. Opvallend is dat het onderzoek van ADC aan de Krangstraat (De Rijk, 2004, zie figuur 3 en 4), ca. 100 meter noordoostelijk van locatie 3 laat zien dat alleen in de meest zuidelijke boring 14 (mogelijk!) de flank van het Bruchemse systeem is geraakt en wel op een diepte van 3.70 meter – MV. Trek je dat naar het westen dan is het moeilijk voor te stellen dat de oeverafzettingen op locatie 3 letterlijk en figuurlijk zullen opduiken. Met andere woorden, naar verwachting wordt in onderhavig plangebied de bij de Krangstraat aangetroffen kom ook hier aangeboord.

Crevasse Advies is van mening dat kijkende naar de resultaten van het onderzoek aan de Krangstraat (ADC Rapport 570) en dat van de onderzochte terreindelen van plangebied 4, en beschouwende de positie van plangebied 'locatie 3' exact hiertussen een advies voor geen nader onderzoek te onderbouwen is. Zitten er oeverafzettingen, dan is de top daarvan verdwenen en bovendien zitten deze afzettingen, indien aanwezig op een bouwkundig veilige diepte.

Figuur 3. Boorpuntenkaart Krangstraat (ADC Rapport 570, figuur 5). De meest zuidelijke boring is nummer 14, waarover in de tekst gesproken wordt. Zie ook tekst bij Locatie 5.

Crevasse Advies adviseert ter minimalisering van het risico een verkennend booronderzoek, indien nodig, direct gevolgd door karterend booronderzoek waar indicaties zijn voor een gaaf landschap. Het onderzoek zou, gezien de resultaten van het Krangstraat onderzoek beperkt kunnen blijven tot de zuidelijke helft. Dit tenzij de gemeentelijke kaart voor het terrein een lage verwachting geeft. In dat geval ligt vrijgave voor de hand.

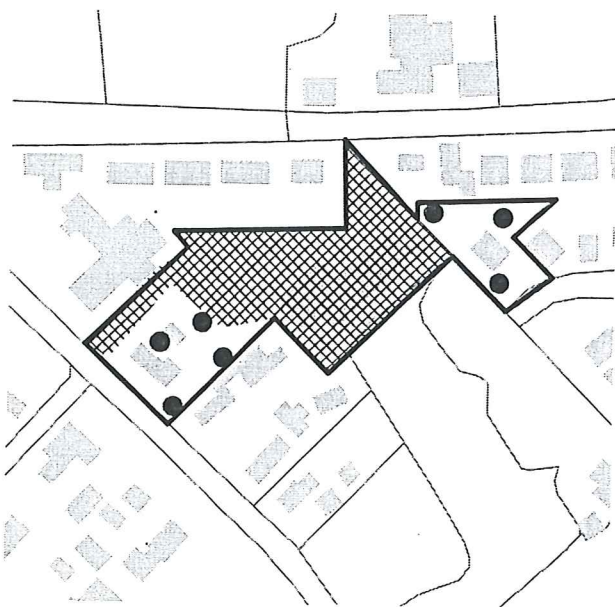

Figuur 4. Ligging plangebieden 3 (rechts) en 4 (links) geprojecteerd op IKAW (ADC Rapport 1965, figuur 11). In geel de lage verwachting. In blauw noordoostelijk van plangebied 3 ligt plangebied Krangstraat (zie figuur 3).

Locatie 4 – Bruchem, Dorpstraat

Het centrale deel van het plangebied kon niet worden onderzocht. Het verkennende en karterende onderzoek op locatie 4, waarvoor een hoge verwachting gold, heeft slechts op grote diepte (tussen de 2.25 en 3.10 m – MV) oeverafzettingen opgeleverd. Hierbij is geconstateerd dat de top van de oeverafzettingen verdwenen is door erosie. ADC adviseert vrijgave van de onderzochte terreindelen.

Logisch is dat de landschappelijke situatie tussen de onderzochte plandelen niet zal afwijken van de onderzochte plandelen. De oeverafzettingen komen niet ineens naar boven. Ergo, hier zal hetzelfde voor gelden: bij vergraving niet dieper dan 2 m geen nader onderzoek (pagina 32).

Figuur 3. Ligging plangebied 4 met gearceerd het nog niet onderzochte gebied (ADC Rapport, figuur 15). ADC adviseert voor laatstgenoemd gebied een verkennend onderzoek.

Naar mening van Crevasse Advies is verkennend onderzoek dan ook niet noodzakelijk.

Locatie 5 – Bruchem, Krangstraat

Voor dit plangebied, dat hierboven al is genoemd, adviseert ADC op grond van haar resultaten vrijgave van verder onderzoek indien de bodemversturende werkzaamheden beperkt blijven tot de bovenste 3 meter. Behoudens het zuidelijke puntje, ligt het gehele plangebied in een niet bewoonbare kom. Van de in het verleden bewoonbare oeverafzettingen is de top verdwenen door erosie. Bovendien zitten deze afzettingen, indien aanwezig op een bouwkundig veilige diepte.

Naar mening van Crevasse Advies is het selectieadvies van ADC logisch.

Locatie 6 – Nederhemert, Kapelstraat

De aanbeveling van ADC voor dit plangebied luidt: het reeds beoordeelde gebied verder onderzoeken met proefsleuven en in het niet onderzochte gebied (3.3 ha) booronderzoek uitvoeren. Deze aanbeveling vloeit naar de mening van Crevasse Advies niet logisch voort uit de bevindingen in het rapport. Zoals eerder aangegeven geldt ook hier dat het plangebied een lage archeologische verwachting op de IKAW heeft. Welke verwachting heeft de concept gemeentelijke kaart? Is dat eveneens een lage, dan is (vervolg)onderzoek niet noodzakelijk.

Daarnaast is de verstoorde top van de mogelijk bewoonbare oeverafzettingen op 100 tot 200 cm diepte – MV aangetroffen. Ergo, een eventueel vondstniveau zal verdwenen zijn, waarbij op zijn best nog resten van diepere sporen te vinden zijn. Zoals hierboven beschreven is naar mening van Crevasse Advies het niet de bedoeling van het AMZ proces om op zoek te gaan naar vindplaatsen als we al vermoeden dat we slechts diepere sporen kunnen aantreffen. Levert dat nog ooit behoudenswaardige archeologie op en staat de maatschappelijke inspanning in verhouding tot de verwachte kenniswinst? Is het proportioneel? In het geval van 'mogelijke' diepere sporen beginnend op een diepte tot 200 cm - MV is hiernaar gaan zoeken in een gebied met een lage verwachting met alle civiele kosten van dien als gevolg van de diepte absoluut niet proportioneel. De maatschappelijke kosten staan niet in verhouding tot de mogelijke kenniswinst!

COLOFON:

Opdrachtgever:	Waalwaardwonen, Hedel/Den Haag
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. Gertjan van der Flier
Auteur:	Dhr. Dr. René F. B. Isarin
Datum:	21 november 2011
Sleutelwoorden Crevasse Advies:	ADC Rapport 1967 570 Zaltbommel alternatieve zienswijze